

Försäkringskassan får allvarlig kritik för att under utredningen av ett ärende om sjukpenning ha begärt in uppgifter från en bank utan att ha haft stöd för det

Beslutet i korthet: Försäkringskassan har vid en kontrollutredning avseende sjukpenning begärt in kontouppgifter från en bank med hänvisning till bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i 110 kap. 31 och 33 §§ socialförsäkringsbalken (SFB). Eftersom uppgifterna som Försäkringskassan begärde inte hade betydelse för rätten till bostadsbidrag eller bostadstillägg saknade dock myndigheten befogenhet att begära in dem med stöd av dessa bestämmelser. Försäkringskassan kunde i stället ha skickat en förfrågan med stöd av 110 kap. 14 § SFB till banken.

I beslutet konstaterar JO att Försäkringskassan gett banken intrycket att den var skyldig att lämna ut uppgifterna trots att så inte var fallet. Eftersom det inte framgick av begäran vilket ersättningslag Försäkringskassans utredning avsåg hade banken inte heller möjlighet att själv bedöma om den var uppgiftsskyldig.

JO har tidigare kritiserat Försäkringskassan för att ha begärt in utredningsmaterial från banker med hänvisning till 110 kap. 31 och 33 §§ SFB trots att dessa bestämmelser inte varit tillämpliga. JO anser att det är oroande att tillräckliga åtgärder för att förhindra att detta upprepats inte redan har vidtagits. Försäkringskassan får allvarlig kritik för det som har kommit fram i ärendet.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på Försäkringskassan och uppgav att myndigheten i ett ärende om sjukpenning hade begärt in sekretessbelagda kontouppgifter från en bank utan stöd i lag.

Till anmälan fogades den begäran som Försäkringskassan hade skickat till banken. I begäran anges att banken ska lämna in kontoutdrag med stöd av 110 kap. 31 och 33 §§ socialförsäkringsbalken (SFB). Det anges också att Försäkringskassan behöver uppgifterna eftersom de är nödvändiga för myndighetens bedömning av rätten till ersättning. Det anges däremot inte vilket ersättningslag utredningen gäller.

Utredning

JO begärde in handlingar i ärendet och uppmanade därefter Försäkringskassan att yttra sig över AA:s anmälan.

I sitt remissvar uppgav Försäkringskassan följande.

Relevanta regler och handlägningsrutiner

Bestämmelsen i 110 kap. 33 § socialförsäkringsbalken (SFB) innebär att banker och andra penninginrättningar på begäran ska lämna uppgifter till Försäkringskassan i ärenden som gäller bostadsbidrag och bostadstillägg. I Försäkringskassans vägledning (2004:1) framgår att banker bara måste lämna ut uppgifter för den tid som bostadsbidrag eller bostadstillägg har betalats ut (avsnitt 5.5 i version 11). Försäkringskassan kan inte begära uppgifter med stöd av 110 kap. 33 § SFB om en enskild har bostadsbidrag eller bostadstillägg, men kontrollutredningen gäller ett annat ärendeslag. Då får man om det behövs i stället fråga banken om uppgifter enligt 110 kap. 14 § 1 SFB.

Utredning

Vid en kontroll framkom att AA hade fått sjukpenning utbetald för perioden 25 januari 2016-12 september 2017 samt från och med 22 februari 2018. Det framkom även att AA varit beviljad bostadsbidrag. I det system där uppgiften om bostadsbidrag syntes, framgick dock inte för vilken tidsperiod som AA varit beviljad bostadsbidrag. Kontrollutredaren bedömde att kontoutdrag behövdes för att kunna ta ställning till frågan om ersättning betalades ut felaktigt eller inte.

Den 13 juni 2019 skickade kontrollutredaren en skriftlig begäran till aktuell bank.

Försäkringskassans slutsatser

Eftersom kontrollutredningen gällde sjukpenning kunde Försäkringskassan inte begära uppgifter med stöd av 110 kap. 33 § SFB. Utredaren drog felaktigt slutsatsen att bestämmelsen var tillämplig eftersom han förutsatte att AA var beviljad bostadsbidrag för aktuell period utifrån den information som fanns i aktuellt system.

Försäkringskassan kan konstatera att de åtgärder i form av förtydligande skrivningar i vägledningar som vidtagits med anledning av tidigare beslut av JO i vart fall i det här ärendet inte har varit tillräckliga. I den här typen av ärenden kommer kontrollutredningsverksamheten därför att se över rutinerna för en kvalitetssäkring. Kontrollutredarna kommer också att få riktad information om vilket lagstöd som används i olika situationer och om vilken information som finns i de olika systemen. Försäkringskassan kommer vidare att förtydliga de mallbrev som används för att begära och efterfråga kontoutdrag.

Försäkringskassan beklagar den felaktiga hanteringen i AA:s ärende.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Försäkringskassan ska säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs inom socialförsäkringen. I denna uppgift ingår att kontrollera och utreda ärenden där Försäkringskassan av olika skäl misstänker att en försäkrad har fått eller försökt få ersättning utan att ha rätt till den. För att allmänhetens förtroende för myndighetens objektivitet inte ska rubbas är det viktigt att Försäkringskassans utredningar bedrivs på ett opartiskt och sakligt sätt och under ordnade former.

Av 110 kap. 13 § första stycket SFB framgår att Försäkringskassan ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver. Det innebär bl.a. att det är Försäkringskassan som leder utredningen och som bestämmer vilket underlag som behövs för att kunna göra en korrekt bedömning i det enskilda fallet. De befogenheter som Försäkringskassan har för att kunna uppfylla denna utredningsskyldighet regleras i 110 kap. 14 § SFB där det bl.a. anges att myndigheten, när det behövs för bedömningen av ersättningen eller i övrigt för tillämpningen av SFB, får göra förfrågningar hos den som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter.

Försäkringskassan ges dessutom befogenhet att med stöd av 110 kap. 31 § SFB begära uppgifter från arbetsgivare, myndigheter m.fl. som i sådant fall har en skyldighet att lämna den begärda uppgiften. Av 110 kap. 33 § SFB framgår att banker på begäran av Försäkringskassan ska lämna uppgifter enligt 31 § i ärenden om bostadsbidrag och bostadstillägg.

JO har tidigare kritiserat Försäkringskassan för att ha begärt in utredningsmaterial från banker med hänvisning till 110 kap. 31 och 33 §§ SFB trots att dessa bestämmelser inte varit tillämpliga. JO har även förtydligat att Försäkringskassan inte kan begära in uppgifter från banker med stöd av 110 kap. 31 och 33 §§ SFB om den enskilde har bostadsbidrag eller bostadstillägg men utredningen rör ett annat ärendeslag (se JO 2017/18 s. 312 och JO 2020/21 s. 414).

Av utredningen framgår att Försäkringskassan genomförde en kontrollutredning i ett ärende om sjukpenning och att kontrollutredaren hade den felaktiga uppfattningen att 110 kap. 33 § SFB kunde tillämpas redan därför att AA fått bostadsbidrag samtidigt som han uppburit sjukpenning. Utredaren antog att AA hade fått bostadsbidrag under den aktuella perioden och begärde därför in kontouppgifter från AA:s bank med hänvisning till 110 kap. 31 och 33 §§ SFB.

Eftersom uppgifterna som Försäkringskassan begärde inte hade betydelse för rätten till bostadsbidrag eller bostadstillägg saknade myndigheten befogenhet att begära in dem med stöd av 110 kap. 33 § SFB. Försäkringskassan kunde i stället ha skickat en förfrågan med stöd av 110 kap. 14 § SFB till banken. En sådan förfrågan innebär inte, till skillnad från en begäran med hänvisning till 110 kap. 31 och 33 §§ SFB, att de uppgifter som efterfrågas måste lämnas till Försäkringskassan. I det nu aktuella ärendet har Försäkringskassan alltså gett banken intrycket att den var skyldig att lämna ut uppgifterna trots att så inte var fallet. Eftersom det inte framgick av begäran vilket ersättningslag Försäkringskassans utredning avsåg hade banken inte heller möjlighet att själv bedöma om uppgiftsskyldighet förelåg. Någon bedömning av om uppgifterna lämpligen borde ha lämnats ut gjordes alltså inte, och därmed beaktades inte AA:s integritet.

Försäkringskassan uppger i remissvaret att tidigare vidtagna åtgärder inte visat sig vara tillräckliga och att myndigheten kommer att se över rutiner och mallar

samt genomföra informationsinsatser. Det är mot bakgrund av JO:s tidigare kritik och förtydliganden oroande att sådana åtgärder inte redan var genomförda vid tidpunkten för Försäkringskassans remissvar. Försäkringskassan förtjänar allvarlig kritik för det som har kommit fram i ärendet. Jag förutsätter att Försäkringskassan numera har genomfört alla åtgärder som kan behövas för att liknande brister inte ska återkomma.

Ärendet avslutas.